

Profesor Franjo Margetić

In memoriam

(25. 11. 1905.—15. 06. 1990.)

Profesor Franjo Margetić rođen je 25. 11. 1905. u Zagrebu. Otac mu je bio namještenik pilane i u potrazi za zaposlenjem mijenja prebivališta, te mu sin Franjo završava osnovnu školu u Čakovcu, a gimnaziju na Sušaku. F. Margetić zarana iskazuje sklonost instrumentima i strojevima, te 1926. upisuje Strojarski fakultet u Beču. Iz novčanih razloga on prekida studij i upisuje Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, gdje diplomira 13. X 1933. kao prvi stručni predmet Fiziku, kao drugi Racionalnu mehaniku i Teorijsku fiziku i kao pomoćni stručni predmet Osnove više matematike.

Iako tih i nenametljiv svratio je još za vrijeme studija pozornost svojih profesora. Stoga prof. dr Dušan Pejnović, znajući da Geofizički zavod u Zagrebu treba mladog stručnjaka, upozorava dr S. Škreba, tadašnjeg upravitelja Zavoda, na mladog F. Margetića riječima: „... ako trebaš odličnog fizičara, zaposli Franju Margetića. . .“ Po dolasku na Geofizički zavod 1930. F. Margetić, mlad i poletan svim žarom se prihvaća povjerenih mu poslova, posebice brige i nadzora nad ombrometrijskom službom. Neumorno je obilazio mrežu meteoroloških postaja što je bilo popraćeno velikim poteškoćama i žrtvama uslijed, u ono doba, slabih prometnica, pa je veći dio terena trebalo propješačiti po bespuću. Ali na taj način je detaljno upoznao cijelo područje, utvrđujući lokacije gdje treba uspostaviti postaju kako bi dobiveni podaci bili što reprezentativniji. Osobitu pažnju je obraćao na opstojnost uspostavljenih postaja imajući na umu dobivanje dugogodišnjih nizova meteoroloških podataka. U stalnom dodiru s prirodom istraživao je i pratio stanje atmosfere kako bi otkrio način djelovanja i odvijanje fizikalnih procesa što dovode do promjena tog stanja. Ubrzo je preciznošću istančanog eksperimentalnog fizičara spoznao

kakav instrumentarij je najprikladniji za meteorološka istraživanja. Razvio se u vrhunskog stručnjaka za meteorološke instrumente i izvanrednog poznavaoca njihova dometa i razvoja.

Prigodom polaganja profesorskog ispita F. Margetić je izradio radnju s temom iz područja proučavanja oborina — radnju koja je ocijenjena najvišom ocjenom. Dr J. Goldberg, poznat po svojoj kritičnosti, često je upravo tu radnju navodio kao uzor.

Zajedno s ostalim stručnjacima Geofizičkog zavoda surađivao je u pripremanju meteoroloških podataka za do sada najkompletniju obradu klime Hrvatske. Na temelju opsežnog numeričkog materijala, ispitnog i provjerenog za ono doba najsuvremenijim metodama statističke analize, analizirao je i istražio oborinski režim na tlu Hrvatske. Na ispitivanju oborina, jednog od najvažnijih klimatskih elemenata, radili su već prije dr A. Mohorovičić, zatim opširnije S. Škreb, međutim F. Margetić je zahvatio šire područje i na originalan način prikazao tipove oborina karakteristične za pojedino područje.

Po osnutku Uprave hidrometeorološke službe Hrvatske 1947. F. Margetić zajedno s većim dijelom osoblja Geofizičkog zavoda prelazi u novoosnovanu upravu. Već slijedeće godine postaje njen načelnik na kojem položaju ostaje narednih 10 godina. Organizacione sposobnosti F. Margetića i širina njegovih shvaćanja dolaze potpuno do izražaja kod stvaranja i organiziranja hidrometeorološke službe u Hrvatskoj. U poratnom razdoblju uspio je gotovo ni iz čega izgraditi hidrometeorološku službu i postaviti je na suvremene temelje. Na miran i tih, njemu svojstven način, uspješno se borio s poteškoćama od nestašice najosnovnijih instrumenata pa do nestašice stručnog osoblja.

Njegovom zaslugom Pomorsko hidrometeorološko odjeljenje u Splitu nije ušlo pod upravu Saveznog hidrometeorološkog zavoda, a odupirao se i drugim težnjama za cijepanje mreže meteoroloških postaja Hrvatske.

Mnogo truda uložio je F. Margetić u organizaciju mreže meteoroloških i hidroloških postaja, a također i u povezivanje s drugim hidrometeorološkim službama u zemlji i inozemstvu, te u izobrazbu meteoroloških tehničara i motritelja za potrebe službe u Hrvatskoj, ali i za ostale naše Republike. Postepeno zatim okuplja i mlade, netom diplomirane geofizičare i meteorologe. Odgojen u duhu kritičnog prosuđivanja metoda i rezultata na polju meteorologije od svojih suradnika također zahtjeva, osim stručnosti, takav pristup radu. Osnovna mu je misao vodilja bila da meteorološka i klimatološka istraživanja traže kako entuzijizam tako i senzibilitet u donošenju odluka obzirom na izvore podataka i na složenost istraživanja atmosfere uopće.

Za baždarenje, popravak i gradnju instrumenata osnovao je u okviru Hidrometeorološke službe specijaliziranu radionicu i meteorološki laboratorij koje je razvio do visoke stručne razine. Ta je radionica ujedno vršila i sve popravke instrumenata opservatorija Zagreb-Grič koji je i nakon osnivanja Službe ostao u sastavu Geofizičkog zavoda.

Za vrijeme njegove uprave uvedena su prva radio-sondažna mjerenja slobodne atmosfere u Zagrebu (1955) i Splitu (1956), od kojih su se ona u Zagrebu održala i dalje kao redovita. Nabavio je također Angströmov pirheliometar i započeo s mjerenjima izravnog Sunčevog zračenja.

Nastojanjem F. Margetića započinje 1951. izlaziti interni list „Vijesti Hidrometeorološke službe NR Hrvatske“ u kojem se osim personalnih novosti u Službi objavljuju i stručni članci. I sam je aktivno sudjelovao brojnim priložima nastojeći primjerom potaknuti i ostale na suradnju.

Njegova briga i nastojanje za uspješan rad na meteorološkim postajama ogleda se primjerice u govoru održanom tečajcima nakon položenog ispita po završetku 3-mjesečnog tečaja („Vijesti“ br. 3, 1951) gdje između ostalog kaže:

„... težina posla ne sastoji se toliko u fizičkom naporu koliko u potrebi da se svaka pa i najmanja stvar izvrši savjesno i točno u određeno vrijeme. Najmanji propust može imati teške posljedice, stoga je najveća odlika meteorologa savjesno i odgovorno prilaženje zadacima.“

Iako tada po izgledu neugledan list, tiskan interno na svega nekoliko stranica, nadahnut stvaralačkim žarom i poletom, taj list odigrao je značajnu ulogu pri stvaranju u to vrijeme malobrojnog kadra meteoroloških stručnjaka. „VIJESTI“ izlaze neprekidno i danas u proširenom izdanju.

Od plodonosnih studijskih boravaka bio je u Švicarskoj, Kanadi i Njemačkoj. Održavao je veze s najeminentnijim inozemnim meteorološkim stručnjacima. Poznata je njegova vrlo prisna i prijateljska veza s njemačkim meteorologom W. Olbersom iz Hamburga, poznatim stručnjakom za meteorološke instrumente, veza koja se održala do kraja života.

F. Margetić je nastojao da se preko Save, u novom dijelu Zagreba, izgradi zgrada za suvremene potrebe Hidrometeorološke službe. Nažalost, njegova se zamisao nije realizirala.

Udarivši temelje Hidrometeorološke službe u Hrvatskoj i podigavši je do zavidne razine F. Margetić odlazi s položaja načelnika 1958, da bi se u svojstvu savjetnika posvetio istraživačkom radu, posebno mikrometeorološkim mjerenjima. Konstruirao je prototip instrumenata za mjerenje temperature i vlage zraka. Pisao je za Hrvatsku enciklopediju, a surađivao je i s Leksikografskim zavodom „Miroslav Krleža“ u Zagrebu, za koji je razradio brojne meteorološke pojmove, osobito u vezi s oborinom i meteorološkim instrumentima. U Šumarskoj enciklopediji bio je urednik struke Meteorologija.

Veza F. Margetića s Geofizičkim zavodom u Zagrebu bila je čvrsta i trajna kroz čitav njegov radni vijek. Njegovo stručno poznavanje meteorologije i geofizičkih instrumenata dolazi do izražaja u konciznim predavanjima kolegija Meteorologija i Meteorološki instrumenti koje je održavao za studente geografije i geofizike Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao i u renoviranju starih, ali povijesno vrijednih instrumenata Geofizičkog zavoda PMF-a, po drugima već otpisanih. Tako je, između ostalog, renovirao Sprung-Fuessov mikrobarograf, postavljen još 1903, i doveo ga u potpuno ispravno stanje uz zadovoljavajući zapis i time ga uvrstio među malobrojne još sačuvane instrumente te vrste u svijetu.

Posljednjih pet godina radi zajedno s R. Caparom na restauraciji seizmografa Geofizičkog zavoda tipa Wiechert, koji su premješteni iz prostorija današnjeg Hidrometeorološkog zavoda na Griču u novu zgradu Geofizičkog zavoda na Horvatovcu. Trebalo je strpljivosti, znanja, upornosti i vještine pri čemu valja znati da se rezervni dijelovi za takove instrumente mogu napraviti jedino kao unikat. Ti instrumenti predstavljaju dio naše kulturne i znanstvene baštine i kroz njih

možemo također ocijeniti veličinu F. Margetića i njegovu brigu za očuvanje naših dostignuća.

Uza sve aktivnosti nalazi vremena za svoje omiljene hobije, a to su mu bili snimanje i razvijanje fotografija i precizne ure.

Nakon umirovljenja 1966. i dalje je aktivan, te se ističe njegov pionirski i zahtjevan rad na organizaciji obrane od tuče u Hrvatskoj.

Iako vidljivo opterećen zdravstvenim tegobama u posljednje vrijeme prihvaća se i aktivno sudjeluje u prikazu života i rada S. Škreba. Njegova sjećanja i sugestije bile su dragocjene. Shrvan bolešću nije, nažalost, uspio pripremiti i rukopis o Škrebovim idejama oko organizacije jedinstvene meteorološke službe na području Hrvatske, odnosno čitave Jugoslavije s posebnim osvrtom na ombrometrijska mjerenja i istraživanja.

Za svoj dugogodišnji i predani rad na poboljšanju meteorološke i hidrološke službe u Hrvatskoj dobio je ova priznanja: Pohvalu Sindikata (1949), Diplomu Jugoslavenskog društva za hidrologiju kao zaslužan član (1976), Zahvalnicu s plaketom Republičkog hidrometeorološkog zavoda Hrvatske (1977) i Orden za rad sa zlatnim vijencem (1977).

Živio je skromno, povučeno. Nadasve je cijenio obiteljski život, prijateljstvo, čestitost i poštenje. Posjedovao je iskričav i vedar duh, uvijek spreman na šalu. Znao se tiho, ali od srca nasmijati zgodnim pošalicama. Pristupačan i susretljiv pomagao je svakome tko se našao u nevolji.

Umro je u Zagrebu 15. 06. 1990. i pokopan na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Profesora Franju Margetića zadržat će njegovi suradnici, učenici i poznavaooci u trajnom sjećanju kao ugodnog i savjesnog čovjeka i prijatelja, a u razvoju naše poslijeratne meteorologije njegovo ime bit će na istaknutom mjestu.

*Božena Volarić
Dragutin Skoko*

Popis radova FRANJE MARGETIĆA

1. F. Margetić (1942), Oborina, Zemljopis Hrvatske, Matica Hrvatska, Zagreb, 249—268 i u Škreb, S. i sur., Klima Hrvatske, Geofizički zavod u Zagrebu, 104—123.
2. F. Margetić (1950), Grmljavina, Narodni kalendar za 1951, Prosvjeta, Zagreb, 285—287.
3. F. Margetić (1951), Zašto pokrećemo „Vijesti“, Vijesti iz HMS NRH, br. 1, Zagreb, 1.
4. F. Margetić (1953), Prof. dr Stjepan Škreb 1879—1952, Vesnik HMS FNRJ, 2, Beograd, 1—5.
5. F. Margetić (1955), Prof. dr Milan Kovačević (In memoriam), Vijesti iz HMS NRH, br. 1, Zagreb, 1—2.
6. F. Margetić (1956), Meteorološka stanica Palagruža, Vijesti iz HMS NRH, br. 12, Zagreb, 1—2.
7. F. Margetić (1956), Električni termometri, Vijesti iz HMS NRH, br. 7, Zagreb, 2—4.

8. F. Margetić (1957), Meteorološka stanica Palagruža, *Vijesti iz HMS NRH* br. 1, Zagreb, 4—6.
9. F. Margetić (1958), Hidrometeorološka služba-Hrvatska, *Enciklopedija Jugoslavije*, Sv. 3, Zagreb, 682—684.
10. F. Margetić (1958), Mokri termometar, *Vijesti iz HMS NRH*, br. 2, Zagreb, 2—5.
11. F. Margetić (1958), Oborine, *Pomorska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 5, Zagreb, 592—603.
12. F. Margetić (1959), Klima i klimatologija, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 1, Zagreb, 734—737.
13. F. Margetić (1960), Prof. dr Josip Goldberg (In memoriam), *Vijesti iz HMS NRH*, br. 11/12, Zagreb, 71—72.
14. F. Margetić (1960), Jedan karakteristični prekid registracije ombrografa, *Vijesti RHMS NRH*, 3/4, Zagreb, 15—16.
15. F. Margetić (1961), Proslava 75-godišnjice austrijskog visinskog opservatorija Sonnblick, *Vijesti RHMS NRH*, 9/10, Zagreb, 68.
16. F. Margetić (1961), Prof. dr Pavle Vujević (osamdeset godišnjica života), *Vijesti RHMS NRH*, 9/10, Zagreb, 69.
17. F. Margetić (1963), Prvi jugoslavenski simpozij o radiološkoj zaštiti, *Vijesti RHMS NRH*, 1/2, Zagreb, 6.
18. F. Margetić (1963), Meteorologija, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 113—119.
19. F. Margetić (1963), Zrak, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 748—749.
20. F. Margetić (1963), Toplina, temperatura zraka i temperatura tla, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 641—643.
21. F. Margetić (1963), Vjetar, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 702—703.
22. F. Margetić (1963), Oblaci i magla, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 170.
23. F. Margetić (1963), Voda. Vlaga u zraku. Oborine, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 704—706.
24. F. Margetić (1963), Zračni elektricitet, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Sv. 2, Zagreb, 747.
25. F. Margetić (1965), Posjet prof. Baumbacha našem Zavodu, *Vijesti RHMS NRH* 1/2, Zagreb, 9.
26. F. Margetić (1965), Mađarska meteorološka služba, *Vijesti RHMS NRH* 3/4, Zagreb, 13.
27. F. Margetić (1965), Bardić Franjo — in memoriam, *Vijesti RHMS NRH*, 3/4, Zagreb, 22.
28. F. Margetić (1965), Posjet dr Olbersa našem Zavodu, *Vijesti RHMS NRH*, Zagreb, 44.
29. F. Margetić (1967 i 1968), Naputak za borbu protiv tuče, 1. i 2. izdanje, *RHMZ SRH*, Zagreb, 20 str.
30. F. Margetić, B. Penzar (1981), Oborine, *Pomorska enciklopedija Leksikografskog zavoda* 2. izd., Zagreb, Sv. 5, 496—502.
31. F. Margetić (1983), Klima i klimatologija, *Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda*, 2, Zagreb, 260—262.

32. F. Margetić (1983), Meteorologija, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 2, Zagreb, 410—412.
33. F. Margetić (1983), Oblaci i magla, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 2, Zagreb, 518.
34. F. Margetić, B. Makjanić (1986), Hidrometeorološka služba, Hrvatska SR, Enciklopedija Jugoslavije, 4, Zagreb, 705—706.
35. F. Margetić (1987), Temperatura, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3, Zagreb, 459—461.
36. F. Margetić (1987), Vjetar, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3, Zagreb, 579.
37. F. Margetić (1987), Voda, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3, Zagreb, 582—584.
38. F. Margetić (1987), Zračni elektricitet, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3, Zagreb, 643—644.
39. F. Margetić (1987), Zrak, Šumarska enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3, Zagreb, 644—645.

Ivan Penzar